

Коли автографи заговорили...

У Чернівцях, у центрі історичного середмістя, на розкішній віллі початку ХХ століття, четвертий рік працює культурно-просвітницький осередок, перша в Україні Муніципальна бібліотека ім. Анатолія Добрянського. Її фонд — це книжки однієї людини, яка збирала їх упродовж усього життя. Бібліотека відкрита Чернівецькою міською радою, і тепер ці книжки доступні всім, кому небайдужі духовні скарби людства.

Окрема меморіальна кімната бібліотеки присвячена літературознавцю, кандидату філологічних наук, доценту кафедри української літератури Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, мистецтвознавцю, поету, лектору, неперевершеному ведучому філармонійних мистецьких вечорів і концертів, заслуженому діячу мистецтв України, лауреату обласної літературно-мистецької премії ім. С. Воробкевича, почесному громадянину міста Чернівців Анатолію Миколайовичу Добрянському (роки життя — 26.08.1935 — 4.03.2003).

У ній, крім особистих, найнеобхідніших, дуже скромних речей, розміщені книжкові шафи, в яких книги знаходяться за склом. Це найдорожчі його серцю книги. Майже тисяча примірників з дарчими написами, в основному авторськими, для цієї неординарної особистості. Коли вони були виділені в спеціальний фонд, то бібліографи побачили, що, досліджуючи їх, можна дослідити біографію Анатолія Миколайовича.

Ідея працівників книгозбірні була підтримана Чернівецькою міською радою та управлінням культури міськвиконкому, за матеріальної підтримки яких світ побачило наукове видання "Свідчення й освідчення... (Автографи для Анатолія Добрянського)". Книга видана Чернівецьким видавництвом "Книги-XXI", на 328 сторінках якої вміщені змістовні розповіді про 441 досліджений автограф.

Вступне слово написав доктор філологічних наук, професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича Богдан Мельничук. У ньому детально виписано біографію Анатолія Миколайовича та його становлення як творчої, неординарної особистості. Окремо автор зупиняється на тому, як А. Добрянський збирав книги з автографами, адже Б. Мельничук та А. Добрянський були побратимами, навчалися на одному факультеті, а потім усе життя пропрацювали на одній кафедрі. Автографи охоплюють період, починаючи від 1951 і закінчуючи 2003 роками. Про його величезне захоплення книгою свідчить вже перший автограф: "*Від Сокирянської районної бібліотеки для дітей та юнацтва, активному читачу за участь у конференції на тему "Книги, що навчають нас жити і перемогати" учневі 9-го класу А. Добрянському 22 квітня 1951 року*", — на книзі Д. Бедзика "Оповідання про Олега Кошового".

А потім почалося активне, насичене яскравими подіями, студентське життя. Майбутній філолог з головою занурюється в наукове життя університету, культурно-мистецьке життя Чернівців. Свідченням цього є нові дарчі написи:

"І премія студенту III курсу філологічного факультету за доповідь "Земля" О. Кобилянської на сцені та на екрані", прочитану на Х студентській науковій конференції".

Або такий:

"Ректорат і Рада Наукового студентського Товариства Чернівецького університету нагороджують... за представлену ним на XI науковій конференції студентську роботу на тему "Сонети Івана Франка" першою премією".

Саме завдяки автографам знаємо, що 24 жовтня 1953 року дружокурсник Анатолій Добрянський зустрічався в Чернівцях із двома київськими поетами, недавніми фронтовиками — Ярославом Шпортою та Миколою Руденком, які подарували йому свої перші поетичні збірки: "*...на згадку про*

зустріч в Чернівцях" з надією, "*...що ми ще не раз зустрінемося на спільній літературній ниві*", "*...з вірою в його талант, з найкращими побажаннями*".

Наступна його зустріч з Миколою Руденком відбулася у вересні 1956 року на квартирі в старшого приятеля, поета і прозаїка, а згодом лідера Української Гельсінської групи. Безперечно, Микола Данилович своєю ерудицією справив незабутнє враження на відкриту до всього нового душу А. Добрянського.

Тому, коли він пізніше зустрівся в редакції газети "Радянська Буковина" (1960), в якій на той час працював, з молодим В'ячеславом Чорноволом, то їм вже було про що поговорити. Про це свідчить напис: "*Побратимові Толікові Добрянському оцього "космополіта" на щирі згадки. Чернівці, 27.III.60 р.*", — на збірці вибраної поезії Миколи Вороного (1959).

Патріотично налаштований автор книги, знищений більшовиками, іменувався тут "космополітом", мабуть, тому, що свого часу переклав українською мовою "Інтернаціонал". А на перевиданому в 1991 році збірнику матеріалів, укладеному В. Чорноволом у тоталітарні часи й надрукованому тоді в Парижі, — "Лихо з розуму (портрети двадцяти злочинців)" — упорядник написав: "*Дорогому Анатолію Добрянському з сердечністю. В. Чорновіл. 27.IX.92 р. Чернівці*", — тобто тоді, коли він приїздив до міста над Прутом як народний депутат.

Викладачі університету були подивовані щирим зацікавленням юнака до українського слова, тому його часто залучали до серйозної наукової роботи, про що свідчать автографи на серйозних наукових монографіях. Так, на словнику-довіднику "Літературознавчі терміни" професора Василя Лесина читаємо: "*Моєму дорогому літературному синові-златоустові ... в знак захоплення його талантом*". І трошки пізніше на своєму дослідженні "Лесь Мартович. Літературний портрет" він йому щиро зичить "*...скорше розправитися з сонетом*".

Саме українському та світовому сонетам було присвячено кандидатську дисертацію Анатолія Миколайовича, який отримав на неї благословення від самого Максима Рильського. У 20-му томі повного видання його творів вміщено листа, якого він надіслав в Чернівці молодому на той час Добрянському: "*Ви взяли за цікаву тему — сонет. Мої висловлювання про сонет і його перспективи Вам, певно, відомі... Отже, шлю Вам, як-то кажуть, благословення на подвиг...*".

Він настільки цінував друковане слово... що навіть сам для себе підписував книги про важливі події в його житті; як ось на збірнику "Українські народні пісні" зберігся напис: "*На згадку про фольклорну експедицію в червні-липні 1953 року с. Косів Станіславської обл.*".

Велика ерудиція, вроджена інтелігентність, досконале володіння українським словом, талант захопити аудиторію мовленим словом ще в молодому віці дали йому змогу бувати на різних представницьких літературно-мистецьких зустрічах, або і в суто особистих зустрічах з широко відомими творчими особистостями. Про ці незабутні зустрічі свідчать автографи Михайла Осадчого, Івана Манжари, Павла Усенка, Миколи Нагнибиди, Юрія Збанацького, Юрія Щербака, Петра Осадчука, Юрія Мушкетика, Світлани Йовенко, Степана Пушика, Андрія Малишка, Дмитра Павличка, Івана Драча.

Чи не найліричніший серед автографів, написаних столітними літераторами, — той, що вивела рука Володимира Яворівського, дуже близького краянину А. Добрянського (їхні рідні села сусідять на Вінниччині), нині голови Національної спілки письменників України, депутата Вер-

ховної Ради України, — на його першій книзі "А яблука падають..." (1968): *"Рідний мій Тольцю! Все-все знаю і все розумію і завжди-завжди люблю! Ти щодня пасешся на полях моєї любові і мені від того добре. 7.08.68 р."*

60—70-ті роки ХХ століття були щедри "на зустрічі" братніх літератур, тим паче, що Анатолій Миколайович викладав курс "Література народів СРСР", при тому він ще й добре знав музику і мистецтво багатьох радянських республік. Тому він був жаданим гостем на всіх літературних декадах, що відбувалися як у Чернівцях, так і в інших регіонах країни.

Так він познайомився з росіянами Є. Євтушенком і К. Паустовським, удмуртським поетом Германом Ходиревим, білоруськими письменниками М. Багдановичем, Ригором Барадулїним, Янкою Брилем, грузино-українським поетом Раулем Чілачавою та Теймуразом Джангулашвілі.

Дарчі надписи на своїх книгах йому зробили латиські літератори: Зигмунт Скуїнь, Валдіс Лукс, Анна Саксе, Арвід Григуліс, Імант Аузінь, Ояр Вацієтіс. З далекого Кишинева щірі вітання *"...з чуттям дружби, симпатії й поваги"* шле йому український і молдавський літературознавець, письменник, академік Костянтин Попович. *"Великому другові молдавської літератури"* свої поетичні збірки дарували Василь Левицький, Григорій Бостан, Ілля Тудор Зегря.

У бібліотеці присутні книги з автографами від зарубіжних авторів: болгарина Н. Ванцарова, поляка Є. Гжицького, професора університету з міста Саскатун (Канада) Ю. Фотія, українських письменників у Румунії К. Куцюк-Кочинського та П. Романюка.

Проте, найбільший ряд автографів складають, безперечно, написані буковинськими авторами — науковцями, студентами, письменниками, мистецтвознавцями, журналістами, які завжди йшли за порадою до Анатолія Миколайовича.

Ось тільки деякі з них: філологи — Олекса Романець, Семен Абрамович, Зінаїда Пенюк, Дмитро Білецький, Леонід Чернець, Ольга Червінська, Никифір Томашук, Іван Співак, Олександр Романенко, Василь Пішак, Валерій Лавренов, Степан Крижанівський, Ангеліна Коржупова, Надія Бабич, Ніна Гуйванюк, Володимир Антофійчук, Лідія Ковалець; історики-політологи — Ігор Буркут, Анатолій Круглашов, Ігор Чеховський...

І це все імена науковців, знаних далеко за межами Буковини, кандидатів і докторів наук, які видали багато монографій, науково-популярних та художніх книг.

А. Добрянський щиро тішився, коли виходила нова книга його колеги або учня, тому наведемо хоч деякі цитати. Ось автограф згадуваного вже автора вступного слова Богдана Мельничука: *"Моєму найдорожчому побратимові Толі-Анатолієві Добрянському — найперше з тисячі "Випробувань істинною" — для дуже серйозного випробування читанням. Тримаймося!"* — на книзі "Випробування істиною. Проблема історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початків до сьогодення)", яка вийшла 1996 року у видавництві "Академія".

А доктор філологічних наук, професор, науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Елеонора Соловей прислала Анатолію Миколайовичу свою монографію про Ларису Рейснер *"...з нагоди ювілею на згадку про ті часи, коли все це ще тільки починалося..."*. Професор Чернівецького університету Надія Бабич на підручнику з "Практичної стилістики" з хвилюванням пише: *"...моєму незабутньому викладачеві з щирою вдячністю за науку, за красу мистецтва слова, за прекрасну доброзичливість"*.

За автографами буковинських авторів можна написати ґрунтовне дослідження про розвиток української літератури від середини ХХ аж до початку ХХІ століття. Першим був Володимир Бабляк: *"Вельмишановному Анатолію Миколайовичу, поету великої надії — з щирим побажанням радісних творчих успіхів. 5 вересня 1958 р., в Чернівцях"*. А далі в

цьому ряду Володимир Вознюк, Микола Бучко, Віра Китайгородська, Віталій Колодій, Марія Матіос, Володимир Михайловський, Олег Сенчик, Галина Тарасюк, Михайло Ткач, Василь Фольварочний...

За свою неперевершену ерудицію, інтелект та готовність завжди ними поділитись Анатолій Миколайович мав пошану від теле-, радіо- і просто журналістів нашого міста та поза ним. Хоча більшість із них були і є ще й письменниками, поетами, науковцями, мистецтвознавцями.

Тамара Севернюк на першій своїй збірочці "Серце вмє співати", виданої в 1977 році, писала: *"...живій арфі музичної України, товаришеві і вчителю"*, а трьома роками пізніше на збірочці "На ранковій землі": *"...Світлому Джерелу, з якого н'є юність наша"*. Він завжди розумів і слухав початківців, популярний письменник, на жаль, вже покійний, Василь Кожелянко написав на титулі своєї поетичної збірки "Терновий іній": *"...з щирою вдячністю за добро, допомогу, науку, щирість в ті страшні часи. Щиро. 20.06.94 р."*

Перекладач, публіцист, головний редактор газети "Культура і життя" Володимир Бурбан свою книгу віршів, спогадів та есеїв "Першовірші" подарував *"н. Анатолію Добрянському — на першодобро"*.

Анатолій Миколайович дуже уважно слідкував за роботою тих журналістів, яких він знав і які були йому цікаві. Вдалі матеріали завжди відзначав при зустрічі, телефонним дзвінком, а то й писав листа. Свої зауваги робив дуже делікатно, щоби не образити автора. Про це свідчить автограф Івана Іваницького на збірці його публіцистики "Розсіпана Україна": *"Моєму уважному читачеві ... з вдячністю"*.

Окремо хочеться сказати про автографи від родини Івасюків. З Михайлом Григоровичем вони були знайомі з далекого 1961 року, про що свідчить автограф на його першому романі: *"...ніжному, прекрасному, задушевному лірикові і чудовій молодій людині, яку б я хотів називати все життя щирим другом..."*. Побажання виявилось щирим і написане в щасливу хвилину. Про цю багатолітню дружбу свідчать віднайдені 22 автографи. Доля виявилася прихильною до вчених-ерудитів. Багато років вони працювали на кафедрі української літератури Чернівецького університету. Тому на всіх без винятку наступних свої книгах Михайло Григорович незмінно підкреслює: *"моєму другові", "давньому другу і побратиму", "дорогому, дуже любому моєму серцю другу і товаришеві по роботі"*.

Їхня дружба витримала всі випробування, які випали на долю кожного. Михайло Григорович у 1979 році пережив трагічну смерть сина, та й Анатолій Миколайович у цей період мав чимало життєвих негараздів. Проте і в найважчі хвилини вони розуміли і підтримували один одного. Тому на особливу увагу заслуговує автограф від 5 квітня 1981 року в книзі "Балада про вершника на білому коні", де рукою М. Івасюка написано: *"...XIX і XX розділи цього роману написані моїм сином Володимиром у липні 1978 року. Його чернетки зберігаються в родинному архіві"*.

Тут же, на авантитулі, вміщено сонет, присвячений Анатолію Миколайовичу з такими розпачливими рядками: *"...Й шепочу ім'я Сина, як молитву. Я не прощу собі ніколи того, Що не зумів умерти замість нього"*. І це дало підставу йому на романі "Лицарі великої любові" в 1987 році залишити автограф: *"...славній людині, яку я вже три десятиліття маю частя називати своїм другом і одностудцем. З незмінною шаную і любов'ю"*.

Світлий автограф Михайло Григорович залишив на повісті "Пташка піднебесна" у 1984 році: *"Це роман про добрих, благородних людей. Ти, Толю, завжди був добрим, благородним, і я вважаю, що це твір і про тебе. З любов'ю і шаную М. Івасюк"*. Серед автографів є і від Володі Івасюка на платівці "Пісні Володимира Івасюка співає Софія Ротару" в 1978 році — *"...на добру пам'ять"*.

Не один автограф адресували А. Добрянському відомі митці — співаки, композитори, артисти, діячі кіно і театру. Серед них Ігор Ільїнський, Павло Кармелюк, Дмитро Гнатюк, Анатолій Солов'яненко, Марія Бієшу, Валентина Левко, Федір Жарко, Степан Сабадаш, Марія Миколайчук, Андрій Кушніренко, Павло Дворський, Левко Дутківський, Віктор Морозов, група творців фільму "Кайдашева сім'я".

В останні роки свого життя Анатолій Миколайович багато сил, душі і натхнення вклав для відтворення у сценічних портретах наших видатних сучасників-літераторів і митців, створених ним у живому співавторстві з ними та в тісній взаємодії з чернівецькою публікою. Серед авторів були, зокрема, Ліна Костенко, Іван Дзюба, Микола Вінграновський, Іван Драч, Ігор та Ірина Калинці, Дмитро Гнатюк, Анатолій Солов'яненко, Богдан Ступка, Марія Бієшу. Ці зустрічі також знайшли своє відображення в автографах.

Академік Іван Дзюба написав на книзі "Спрага" високо поцінував Анатолія Добрянського "...із вдячністю за його подвижницьку працю. Бажаю добра!". З ним погоджується Анатолій Солов'яненко, який на платівці "Анатолій Со-

лов'яненко. Романсы" написав: "...з вдячністю за гарний концерт з Вашим пишним словом! 14.05.1996, Чернівці".

Звичайно, неможливо в одній журнальній статті охопити увагою всі автографи, однак наведені дають змогу побачити, відчути те коло людей, які творили його, як літературознавця, мистецтвознавця, викладача і, власне, того А. Добрянського, якого обожнювала студентська рать, колеги і просто чернівчани...

У цих автографах відчувається "аромат доби", характерні її деталі, саме життя, що було живим і захоплюючим, незважаючи ні на які перепони.

*Леся Щербанюк,
директор Муніципальної бібліотеки
імені Анатолія Добрянського*

*Григорій Заславець,
журналіст*